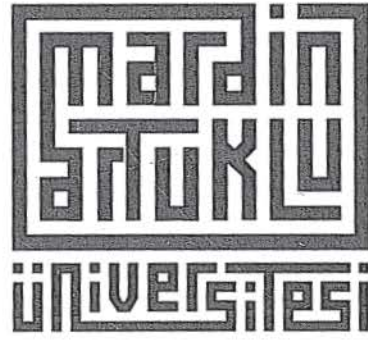

ULUSLARARASI MİDYAT SEMPOZYUMU
(7-9 Ekim 2011)

INTERNATIONAL MIDYAT SYMPOSIUM
(7th-9th October 2011)

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ
SYMPOSIUM PAPERS

Farklı Din ve Kültürlerin Bir Arada Yaşama Deneyimi Olarak Midyat-Hapsinas (Mercimekli) Köyü

Midyat As an Experience of Co-existence of People from Diverse Religions and Cultures-Hapsinas (Mercimekli) Village

Muammer Ulutürk*

Özet

Eski adıyla Hapsinas yeni adıyla Mercimekli Köyü, Midyat İlçe sınırları içinde, Midyat-Batman karayolunun 7. km.sinde ve kadim Tur Abdin coğrafyasının Mahalmi bölgesinde yer almaktadır. Mihalleme, Mihelleme, Mhellemi, Mhalmi, Mhelmi, Mahalmi gibi isimlerle de bilinen halk topluluğu, Arapça'nın Kiltu (Qultu) lehçesini konuşmakta olup inanç bakımından da çoğunluğu Sünni Müslümandırlar. Mihallemler, ana dilleri Kiltu lehçesiyle birlikte Türkçeyi çok iyi konuşabilmekte, bununla birlikte Tur Abdin'in bir istisnası olarak Süryani komşularıyla Süryanice, Kürt komşularıyla da Kürtçe anlaşabilmektedirler ki, Hapsinas'tan başka hiçbir Mihalleme köyünün böyle bir özelliği bulunmamaktadır. Benzer şekilde içinde manastır (Mor Loozor), kilise (Mor Şemun Zeyte) ve Hıristiyan barındıran başka bir Mihalleme yerleşim yeri de yoktur. Köyde günümüzde ikisi Süryani olmak üzere 50 hane ve 260 nüfus yaşamaktadır.

Bu bildiriye Mihallemlerin tarihçesi, coğrafyası, köken, Hapsinas'ın Tur Abdin'deki yeri ve önemi, tarihi bir şahsiyet olan Mor Şemun Zeyte, 1915 olayları sırasında Mihalleme-Süryani dayanışması, dini ve milli bayramlar, ortak kutlanan özel günler (Siboro, Meryem'in Cuması), Süryanileri göçe zorlayan sebepler, köyün günümüzdeki durumu, dinler ve kültürler arası diyalog çalışmalarına katkı sağlama çabası veren "Sami Mihalleme Dinler Diller ve Medeniyetler Arası Diyalog Derneği"nin çalışmaları ve Hapsinaslı ünlü simalar söz konusu edilecektir.

Anahtar kelimeler: Midyat, Hapsinas (Mercimekli), Mihalleme, Süryani, Dinler-Kültürler

Abstract

With its old name Hapsinas and with the new one Mercimekli Village is located within borders of Midyat sub-province, at the 7. km. of Midyat-Batman road, and in the ancient Tur Abdin Geography of Mahalmi region. The community that is called also as Mihalleme, Mihelleme, Mhellemi, Mhalmi, Mhelmi, Mahalmi are mostly Sunni Muslims in terms of belief and dialect they speak, which is Kiltu (Qultu) branch of Arabic. Mihallems can speak their mother tongue, Kiltu dialect, with Turkish very well; however, as an exception of Tur Abdin, they can correspond in Syriac with their Syrian neighbours, and in Kurdish with their Kurdish neighbours. Similarly, there is no other place than Mihalmi, which accommodates

* Yrd. Doç. Dr., Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

monastery (Mor loozor), church (Mor Şemun Zeyte) and Christians in itself. Today, the population of 260 people live in the village, the two houses of which belong to Syrian people.

In this declaration, the history, geography and origin of Mihallemi community, the place and significance of Hapsinas in Tur Abdin, Mor Şemun Zeyte who is a historical person, Mihallemi-Syrian solidarity during 1915 events, religious and national festivals, commonly celebrated special occasions (Siboro, Mary's Friday), social and cultural communication, the causes forcing the Syrians to migrate, the present situation of the village, "Sami Mihallemi Inter-Religions, language and Civilization Dialogue Association" activities which display efforts to provide contributions to inter-religion and inter cultures dialogues and the famous people from Hapsinas are going to be the subject of this study.

Key words: Midyat, Hapsinas (Mercimekli), Mihallemi, Syrian, Religions-Cultures

Giriş

Zikredeceğimiz bilgilerin bir kısmı, Hapsinas köyünde yüz yüze görüştüğümüz Süryani ve Mihallemilerin anlattıklarına dayanmaktadır.¹ Bildirimizde Hapsinas'ın aşiret ve kabile kökenleri konusuna fazlaca girmemekle birlikte bunu elde edebildiğimiz bilgiler doğrultusunda açıklamaya çalışacağız. Zira bu mesele hakkında başvurulacak kaynakların yeterli olmayışı ve El-Cezire ile Tur Abdin'deki aşiret çeşitliliği Mihallemilerin köken ve kimliklerini araştırmaya koyulan araştırmacıların işini hayli zorlaştırmaktadır.

Midyat'ın kuzeyinde ve ilçe merkezine 7 km. mesafede yer alan 50 haneli Hapsinas'ta Mihallemiler, Süryaniler ve Kürtler kendi dilleri inançları ve gerçeklikleriyle büyük bir hoşgörü içinde kardeşçe yaşamayı dünya barışına ilham verecek bir güzellikle başarmışlardır.

Hapsinas'ta Milattan önceki dönemlerden kalma Şemsi ve Kameri mabetleri ve mezarlıkları mevcut olup bunlar hala "Qıbor'ış-Şemsiye (Şemsi Mezarlıkları) ve Me'bed'-ıl Qameriye (Kamerilerin Mabeti) olarak tesmiye edilmektedir. Geçmiş kadim devirlere dayanan Asurluların doğa Tanrılı dinlerinin mabetleri üzerine IV. yüzyılda inşa edilmiş Mor Şemun Zeyte kilisesi ve Deyr Qeyım manastırı (sonraki adı Mor loozor) hala mevcut olup her yıl çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. Köyde Mığarıt'ıl-Benet, Mığarıt'ıl-Emir, Etun, Xırba Şer, Xırba Gurci gibi çok sayıda mağara ve kuyu görülmeye değer yapılar arasında yer alır. Bir zamanlar Ben-i Rebia yurdu sınırlarında olan Tur Abdin'de Anadolu'nun ilk camii, dönemin İslam Halifesi Abdülmelik bin Mervan'ın bilgisi dahilinde Hapsinas'lı Süryani rahip Mor Şemun Zeyte tarafından 8. yüzyılda kilisenin hemen bitişiğinde yapılmıştır. Carinin halen su kuyusu, olukları ve kalıntıları mevcuttur.

Hapsinas Milattan öncesinden kalma tarihi yapı ve mabetleri koruması, dinler tarihinin somut olarak kronolojileştirilmesi, bölgede yaşayan farklı etnik gruplar ve kültürel zenginliği bünyesinde barındırması açısından nev'i şahsına münhasır bir özelliğe sahip olup, dünya kültür mirasının tükenmekte olan evrensel değerlerinden biridir.

700'lü yıllarda Rahip Davut'un Süryanice el yazması kitabında Hapsinas, "Erişkeyto d'Mhalmoyé" (Mihallemilerin başkenti) ve Mihallemi emirliğinin merkezi olarak geçmektedir. Hapsinas 1526 yılındaki Osmanlı dönemine ait Tapu Tahrir defterlerinde Midyat'tan sonra en kalabalık yerleşim birimi olarak dönemin tarih sahnesindeki yerini almaktadır. Hapsinas'ta yaşayan tüm insanlar dört dili (Mihellemice, Süryanice/Aramice, Kürtçe ve Türkçeyi) anadilleri gibi akıcı konuşabilmektedirler. Avrupa'ya göç etmiş olan Hapsinaslılar bu dört dile ilaveten

¹ Bu bildiriği hazırlarken Hapsinas'ta iki ayrı tarihte araştırma imkânı buldum. 6 Haziran 2011'de ziyaret ettiğim köyde halen ikamet eden Süryani Abdullah Kurt'a (d. 1937 d.), eşi Nisane Kurt'a (d. 1935), 16 Eylül 2011'deki ziyaretimde Şemun Özmen'e (d. 1953), Abdullah Özmen'e (d. 1929), Rahime Özmen'e (d. 1941) Yuhanna Alkan'a (d. 1933), Maria Alkan'a (d. 1928) ve Zeyro Akan'a (d. 1934) verdikleri bilgiler ve konukseverlik için ayrı ayrı teşekkürü borç bilirim. Kurt ailesi hariç adı geçenler Avrupa'ya yıllar önce göç eden Süryanilerdir. Ayrıca bildiri için her türlü desteği veren Sami Mihallemi Dinler Diller ve Medeniyetler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, Eğitimci Mehmet Ali Aslan'a da özellikle teşekkür etmek isterim.

en az iki dil daha konuşabilmekte olup, dünya genelinde ortalama altı dili konuşabilen tek yerleşim birimi olma özelliğine sahiptir.

Bir görüşe göre, Mihallemilerin yerleştiği asıl diyarı, eskiden Diyar-ı Rebia ve Diyar-ı Bekir diye bilinen yerdur. Bu bölgenin büyük kısmı bugün Türkiye sınırları içinde kalmıştır. Bugün Suriye, Irak ve Lübnan'da bulunan Mihallemiler buralardan göç etmişlerdir. Göç esnasında çoğunun Suriye'nin el-Cezire bölgesine yerleşmesi 20. Asrın başlarında gerçekleşmiştir. Bu durum, aynı dönemde aşiret bireyleri arasında tarihi bir kopukluk meydana getirmiştir (Osman ve İsmail, 2010: 39).

Mihallemi Adı

Yaygın söylentiye göre Mihallemi isminin aslı Arapça "yüz mahalle" anlamına gelen Mahale-miyye (Mit Mahalle)'den gelmektedir. Rivayetlere göre bölgeye yüz kişi veya yüz aile geldiğinden, bir başka iddiaya göre ise gelenler yüz yerleşim birimi kurduklarından aşirete bu isim verilmiştir (Tan, 2011: 251). "Bazı Mihallemiler, bu açıklamayı doğru bulmamakta, kelimenin arı, berrak, saf ve temiz anlamına geldiğini savunmaktadırlar. Diğer bazı Arap edebiyat ve tarihçilerin Muhallemi ve muhallim kökünden yola çıkarak yaptıkları açıklamayı da doğru bulmamaktadırlar. Buna göre anlam, alim-muallim ilişkisi içinde hilm'i öğreten anlamına gelmektedir. Başka bir görüşe göre de kelimenin köktü, cesur, yiğit kardeşler anlamına gelen ahlemi'dir."

Mihallemi Tarihçesi Coğrafyası ve Köken

Tur Abdin'deki Mihallemiler'in tarihi hakkında özellikle de kimlik ve mensubiyetlerine ilişkin birtakım sorunlar mevcuttur. Haklarında kaynak niteliği taşıyacak belgelerin az oluşu, ister istemez sözlü geleneğe başvurmayı zorunlu kılmaktadır. Mihallemilerle ilgili bilgiler aşiret şecereleri, sözlü gelenek ve yerleşim alanlarının tespit çalışmalarından ibaret görünmektedir. Hasan Şümeysani'nin "Medinet-ü Mardin", Said Deyveci'nin "Tarih-u Musul" gibi belli bir bölgenin tarihini anlatan yeni kitaplar bu türdendir. Abdulkadir Osman ve Hasan İsmail'in birlikte yazdıkları "Muhallemler-Kimlik, Tarih ve Dil" adlı kitap da, sözünü ettiğimiz diğer iki kitap gibi el-Cezire coğrafyasındaki Mihallemileri kapsayan ve meseleyi birçok açıdan ele alma çabası olarak nitelenebilecek bir çalışmanın ürünüdür.

Tüm Midyat aşiretleri Heverki, Dekşuri ve Mahallemi üst başlıkları altında toplanabilir. Mihallemiler, kendi içlerinde Xalil (Halil) Begi ve İsa Begi olmak üzere ikiye ayrılır. Bütün Midyat bölgesinde Xalil Begilerle Heverkiler; İsa Begilerle ise Dekşuriler ittifak halindedir (Tan, 2011:100). Mihallemi aşiretinin sınırları ise, doğuda Midyat-Estel arasındaki Babe (Midyat Lisesi'nin olduğu yer) batıda Ömerli (Mesertê) ilçesi, Omeryan Aşireti, güneybatıda Alikî Aşireti, güneyde Şemika Aşireti'nin Kerşaf Köyü, kuzeyde Hevızbini ve Hisar Aşiretleri (Kayapınar-Aynkaf beldesi) kuzeybatıda Kose mıntıkası (Savur ilçesinin güneyi) (Tan, 2011: 248) şeklinde olup Hapsinas, Mihallemi hudutları içerisindeki köylerden biridir.

Mihallemilerin kökeni konusu bölgede en fazla tartışılan konuların başında gelmektedir. Rivayetler şu şekildedir:

a.Bir görüşe göre Mihallemi aşiretinin soyunun, Muhalle bin Zuhl bin Şeyban bin Salabe bin Sa'b bin Ali bin Bekir bin Vail bin Rebia'ya kadar uzandığı ve Arap Yarım Adasından göç edip Tihame'ye yerleşen Arap kabilelerinden biri olan Şeybanoğulları'na, onların da Şeyban bin Bekir bin Vail bin Rebia'ya dayandığı rivayeti vardır.

b.Buna ilaveten Şeybanoğulları'ndan bir boy Irak'ın Sevad bölgesine yerleşir oradan da Mezopotamya'nın Diyar-ı Bekir diye bilinen bölgesine uzanırlar. Bu konudaki soy şecerelerinden birine göre Mihallemler, Hz. Peygamberin soy zincirinin 21. halkasında bulunan Adnan'a uzanmaktadır (Osman ve İsmail, 2010:45-46).

c.Bir başka görüşe ise Mihallemlerin Aramilerin bir kolu olup M.Ö.1050 yıllarında Hititlerin gücünün zayıflamasıyla Arabistan çöllerinden Anadolu'ya gelmiş oldukları yönündedir. Sami ırkından geldikleri bilenen bu halkla ilgili I. Tiglat Plaser'in yazıtında Ahlami Armaye diye söz edilmektedir. Mevcut görüşlerden diğer biri ise Mihallemlerin Tunus ve Cezayir'den Anadolu'ya göç eden Ben-i hilal kabilesine mensup Araplardan müteşekkil olduğudur. Bunun yanında Mihallemi kelimesinin XV. yüzyılda adı geçen bir kürt aşireti olan Maklemite'den kaynaklandığı dolayısıyla bu topluluğun aslında kürt olduğu iddia edilmiştir. Aynı şekilde kimi Süryani kaynaklarınca bu topluluğun aslının Süryani ve Hıristiyan olup 1600'lu yıllarda Müslümanlaştığına değinilmişse de 1525 yılındaki Osmanlı belgelerinde kendilerinden Müslüman Mahalme cemaati diye söz edilmektedir.²

d.Bazıları ise Abbasi Halifesi Harun Reşid ve oğlu Memun döneminde bölgeyi ve kervan yollarını kontrol altında tutmak için yüz adet karakol (yerleşim birimi) kurulduğunu ve Irak Bağdat civarından getirilen ailelerin bu yerleşim birimlerine yerleştirildiklerini "yüzlerin mahallesi" anlamında bu gelen kişilere "Mihallemiyye" denildiğini ileri sürmektedir.

e.Süryani kaynakları tüm bölgedeki diğer yerleşim yerlerinin olduğu gibi Mihallemi köylerinin de birer Süryani köyü, Mihallemler'in de Süryani asıllı olduklarını öne sürmektedirler. (Söz konusu görüşü bizzat görüştüğümüz yaşlı Süryaniler de dile getirmektedirler.) Bu konuyla ilgili olarak Süryani tarihçileri özünde birbirine yakın iki ayrı rivayette bulunmaktadırlar:

1)1583 yılında bölgede büyük bir kuraklık yaşanmış, kuraklıkla birlikte yayılan salgın hastalıkta hayvanlar telef olmaya başlamıştı. Bu durumda çaresiz kalan Süryaniler, Mardin Deyrulzafaran'daki Patrik İsmail'e giderek o yılki perhiz orucunu tutmak istemediklerini, çok miktarda kesilmek zorunda kalınan hayvanların et, süt ve yağlarını yiyerek bir sonraki yıl oruç tutmak istediklerini söyleyerek bu konuda fetva almak isterler. Patrik istedikleri fetvayı vermeyerek gelenleri tersler. Buna sinirlenen Mihallemi Aşiretine mensup Süryaniler topluca Müslüman olurlar.

2)Kilise kaynakları bu iddiayı kabul etmemekte ve Mihallemi Süryanilerinin 1600'lü yılların başlarında o dönemdeki Mardin Osmanlı Paşasının baskıları sonucu Müslümanlığa geçtiklerini iddia etmektedirler.

² <http://www.mihalme.com/default.asp?t=2> (erişim; 25.07.2011)

Halep Metropolit, Kercoz Erdeli, tarihçi yazar Hanna İbrahim'in de aralarında bulunduğu azınlıkta kalan bazı tarihçiler ise Mihallemilerin etnik olarak Arap, din olarak ise Hıristiyan Süryani olduklarını öne sürerek yukarıdaki iddiaları dile getirmektedirler. Hanna İbrahim'e göre Beni Hilal Aşiretine mensup Hıristiyan Arap olan Mihallemiler İslam'dan sonra Midyat civarına geldiler. Çıkan çarpışmalarda büyük bir çoğunluğu öldürüldü, ancak 100 kişi sağ kaldı ve Arapça "yüz kişinin mahallesi" anlamına gelen "Mihallemiyeye" adını aldılar. Sonradan Müslüman oldular (Tan, 2011:250). Mihallemi sınırları içerisinde tamamı Mihallemice konuşan 20'den fazla yerleşim birimi halen mevcuttur. Mihallemice ile birlikte farklı dilleri konuşan köy sayısı ise 70'in üzerindedir.

3. Hapsinas Köyünün Coğrafi Konumu

Eski adıyla Hapsinas yeni adıyla mercimekli Köyü, Midyat İlçe sınırları arasında, Midyat-Batman karayolunun 7. km.sinde, yolun üç km. içerisinde ve kadim Tur Abdin coğrafyasının Mahalme bölgesinde yer almaktadır.

Dil ve Demografik Yapı

Kürtler yanlış bir kanı ile Arapça konuşan herkese Mihallemi demektedir. Savur, Mardin ve Ömerli civarında Arapça konuşan diğer köyler Mihallemi Aşireti'ne bağlı değildir ama Mihallemi'dirler (Tan, 2011:259). Temel bir tespit yapılacak olursa kırsaldan şehir merkezlerin Mardin, Midyat, Savur ve Hasankeyf'e gelen Kürtler Araplaşmış; şehir merkezlerinden herhangi bir sebeple (ziraat, imamlık, sürgün vb.) Kürt köylerine göç eden Araplar ise Kürtleşmiştir. Bugün Mardin ve Midyat (Estel) şehir merkezlerinde bulunan ve halen Arapça konuşan yüzlerce ailenin birkaç kuşak öncesi Kürt'tür (Tan, 2011:34).

Dini yapı

Bölgede Cumhuriyetin ilk yıllarına kadarki dönem göz önüne alındığında bu çok dinli yapının muhafaza edildiği görülür. Bölgedeki dinler; Hıristiyanlık, Yahudilik, Müslümanlık, Ezidilik ve Şemsilik'tir. Yahudiler 400-500 kişilik koloniler halinde en fazla Nusaybin, Mardin ve Hasankeyf'te yaşamışlar 1948'de İsrail'in kurulmasından sonra ise tamamen göç etmişlerdir. Hıristiyanlığın oldukça eski bir tarihi vardır. Bölge, Miladi 2. yüzyılın sonlarından itibaren hızla Hıristiyanlaşmış ve Süryani Kilisesi (Antakya Patriklığı) bölgeye hakim olmuştur.³ İslamiyet'in bölgeye gelişi Miladi 639 yılında ve Hz. Ömer zamanındadır. İyaz b. Çanem komutasındaki İslam orduları bu tarihte bölgeye geldikten sonra hem ordu ile birlikte gelen Arap Müslümanlar ve hem de bölge halkından Müslüman olan Hıristiyan Arap ve Süryaniler, daha sonrasında ise Müslüman olan Zerdüşt inancına sahip Kürtler şimdiki nüfusu oluşturmuşlardır. İslamiyet'ten önce Dicle Nehrinin doğusunda ve Cizire-Botan bölgesinde yaşayan Kürtler İslamiyet'ten sonra Tur Abdin bölgesine Süryanilerle anlaşmalı olarak yerleşmeye başlamışlardır. Ezidiler'in bölgeye ilk olarak ne zaman geldikleriyle ilgili tatminkâr bir bilgiye sahip değiliz. Bölgedeki Ezidilerin tamamı Kürt'tür. Şemsilere ise tarihte Mardin şehir merkezinde

³ Kaynaklara göre Süryaniler İsa Mesih'in dünyadan ayrılışından hemen sonra Urfa'da Hıristiyanlıkla tanıştıklarını kaydediler. Misyon göreviyle Urfa'ya gönderilen Havarî Toma'nın kardeşi ve Yetmişler'den biri olan Adday şakirtleri Aggay ve Mara'yı yanına alarak Hıristiyanlığı bölgede yayar.

rastlanılmakta ancak izleri bugün silinmiş bulunmaktadır (Tan, 2011:344-345). Hapsinas'ta bugün Müslümanlar dışında iki Süryani aile yaşamakta olup diğer dinlere mensup kimse bulunmamaktadır. Köydeki Müslümanların tamamı Sünni, Süryaniler ise Şam'daki Süryani Patrikliğine bağlıdırlar.

Bölgede din değiştirmenin tarihi binlerce yıl öncesine dayanır. Hıristiyanlığın bölgeye gelişinde Süryaniler, Ermeniler ve Araplar pagan-putperestliğe, Kürtler ise Zerdüşt dinine bağlı bulunmaktaydı. Bu döneme Hıristiyanlığı kabul eden Kürtler ve Araplar Süryani kimliği içinde eridiler. Bazı Araplar Hıristiyan olmakla birlikte Arap dilini de muhafaza edebildiler. Miladi 300 yıllarından sonra Hıristiyan olan Ermeniler ise milli kimliklerini ve Ermeniceyi korudular. İslam döneminde de Müslüman olan Kürtler de milli kimliklerini koruyarak Araplar içinde erimediler ve Müslüman Kürt olarak kalabildiler. Ancak Müslüman olan Ermeni ve Süryaniler buldukları bölgeye göre ya Kürtleştiler veya Araplaştılar. Müslüman Süryani veya Müslüman Ermeni olarak kalarak ve milli kimliklerini, dillerini koruyarak yaşayamadılar. Bugün bölgede Müslüman olan Süryani veya Ermeni asıllı aileler ya Kürtleşmiş veya Araplaşmış bulunmaktadır.

Sözlü geleneğe göre ise durum şu şekildedir: 15. ve 16. yüzyıllarda sadece Hapsinas köyü değil, çevredeki köyler de Müslümanlaştırılmak istenir. Hapsinas köyüne de baskı olunca köyün Hıristiyanları -zaten Hıristiyanlar yaşamaktadırlar- İdil'in Midin Köyüne kaçarlar. Yakup isminde bir papaz da, ailesiyle birlikte kaçarak Hapsinas ile Yolağzı köyü arasında bir mağaraya saklanır ve birkaç yıl orada yaşar. Bu bölgede hala mevcut olan bu mağaraya "Mağartı Yakup" denilmektedir. Süryaniler o papazın sevdiği bir kedisi olduğunu da ilave ederler. Kaçışın ardından 30-40 yıl geçer. Midin çevresi tamamıyla Süryanice, Midyat ve Mardin arası ise tamamıyla Mihallemi lehçesi konuşmaktadır. Midin'e gidip geri dönenler Süryaniceyi de öğrenerek gelirler ve süryanice konuşmaya başlarlar. Bu görüşün sahipleri, oradaki Süryani rahiplerin bu bilgileri Midin köyünde o döneme ait bir incil nüshasının en son sayfasına not olarak yazdıklarını söylemektedirler.⁴

Köyün ileri gelenleri çevredeki kimi aşiretlerinden korunmak için şöyle düşünürler: "Komşu Müslüman Derzbine köyüne gidip oradaki beyler ve Mihallemi emirlerinden rica edelim. Bize bizi koruyacak, bize sahip çıkacak birilerini göndersin. Belli olsun ki en azından, burada Müslüman var, filan emirin adamıdır, biz de çevreden gelmesi muhtemel tehlikelerinden korunmuş olalım." Hapsinas köyündeki Hıristiyan aşiretlerinin adları şöyledir: Bet Murat, Bet Cello, Bet Asmar ve Bet Sefer. Bet Murat aşireti, Mihallemi ileri gelenlerine, Hapsinas'a yerleşmek üzere bir ailenin verilmesini talep eder. Neticede bu aşiret Begzoları getirir ve Begzo ve ailesi Hapsinas'a yerleşir. O dönemde Süryaniler içinde birtakım anlaşmazlıklar mevcuttur. Köydeki diğer Süryani aşiret de bir başka aşiretin gelip yerleşmesini isterler. Onlara da bir görüşe göre Mihallemi ileri gelenleri Begzo'nun amcaoğlu olan Keleş'i veya bir görüşe göre kardeşini verirler. Bu iki ailenin Hapsinas'a yerleşme öyküsünün de yukarıda zikrettiğimiz İncil'e not olarak yazıldığı rivayeti vardır.⁵ Bununla birlikte bütün köy halkı da Mihallemlerin Hapsinas'a gelişini bu şekilde anlatmaktadırlar. Derzbine'den Hapsinas'a işte bu şekilde Müslümanların gelmesi ile bir arada yaşama ve kaynaşma başlar. Bunun dışında genel Süryani

⁴ Yuhanna Alkan ve Abdullah Özmen'le yaptığımız görüşme (16.09.2011)

⁵ Denho Özmen'den nakleden M. Ali Aslan (06.06.2011)

kanaatine göre, köydeki Müslümanlar zaten yerli aileler olup Hıristiyan iken İslam dinine geçenler idiler. Her halükarda Müslümanlar ya buralıdır veya Derzbine köyündendirler.

Tarihi Bir Şahsiyet; Hapsinaslı Mor Şemun Zeyte

Rivayetlere göre, Süryani Mihallemi kaynaşmasını doğuran sebep olarak lakabı Zeyte olan Munzir oğlu Mor Şemun'un önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Mor Şemun, Miladi 634'de doğar, Miladi 734'de vefat eder. Hapsinas köyünde kendi adını taşıyan kilise ise milattan önceki dönemlerde Şemsi tapınağıdır. Köydeki Süryani Mezarlığı kilisenin duvarının içinde olup kilise faal durumdadır. Sürekli görevi olan bir rahip bulunmamaktadır. Köyde ilkin Şemsiler yaşamış olup halen şemsi kabirleri mevcuttur. Köyde Kameriler de yaşamışlar ve Şemsilerle aralarında dini menşeli kavgalar da yapmışlardır.⁶ Hıristiyanlığın bölgeye hakim olmasıyla beraber bu şemsi mabedi kiliseye çevrilir. Kilisenin ilk ismi Mor Simon Kifo iken, Mor Şemun'un meşhur olmasıyla birlikte onun adıyla anılmaya başlar. Onun evi de halen Hapsinas köyündedir. Mor Şemun bu anlamda sembol bir isimdir. Hoşgörü ve bir arada yaşamının bu coğrafyada nasıl işlediğine dair esaslı bir örnektir. Dünya tarihinde böyle bir şey yoktur veya nadirdir.

Aziz Günel Türk Süryaniler Tarihi adlı kitabında Mor Şemun hakkında şu bilgilere yer vermektedir:

“Zeytunlu Mor Şemun aslen Midyat'ın Hapsinas köyünden Reis Mundar'ın oğludur. Babası tarafından Hapsinas köyü medresesine verilerek on yaşına varınca Kartmin manastırı okullarında tahsilini bitirmeye gelir. Kartmin manastırında tahsilini bitiren Zeytunlu Mor Şemun, zekası ve dirayeti onu manastırın yönetimine yükselir, manastır idaresine bir süre baktıktan sonra Servan (Pers kralı tarafından inşa ettirilmiş eski bir şehir olup halen harabeleri mevcut ve aynı ismi taşıyan kerpiçten kurulmuş Yezidilerin bir köyü anılmaktadır. Nusaybin ile Cizre arasında düşer)daki aşağı manastırın yönetimine getirilir. Allah'ın kendisine verdiği inayet ve mevhibeye dayanarak her türlü hastalıklara şifa verecek manevi bir kabiliyete sahiptir. Bizanslılarla Persler arasındaki sulh anlaşması ihlal edilince Persler, Tur Abdin ülkesine hücum ederler. İstila ettikleri yerlerden birisi de adı geçen Zeytunlu Mor Şemun'un Hapsinas köyüdür. Köyü basan Perslerin aldıkları esirlerin arasında Zeytunlu Mor Şemun'un yeğeni Davut ile ihtiyar keşiş Binyamin oğlu ikinci Davut bulunmaktadır. Perslerin kumandanı Şahirbaraz, esirleri alıp Servan'a getirdiğinde hastalanarak koma haline girer. Hastayı Zeytunlu Mor Şemun'a getirerek ondan şifa beklerler. Mor Şemun'un yaptığı niyaz ve dualardan sonra Şahirbaraz iyileşir ve Hıristiyanlığı kabul eder. Tutuklular serbest bırakılır. Bırakılanların arasında Mor Şemun'un yeğeni Davut da vardır. Davut, dayısının yanında kalır. Bir gün adı geçen kumandan ava çıkar. Beraberinde Zeytunlu Mor Şemun'un yeğeni Davut'u da beraberine alır. İzel Dağına (bir de Bagok Dağı denilir ki, bu dağ Nusaybin ilçesine bağlı Badibbe Köyü ile bitişiktir. Bu dağda birkaç manastır bulunur) kadar kovaladıkları bir geyiğin kayanın yarığına girdiğini görünce Kumandan Şahirbaraz,

⁶ Zeyro Akan'la yaptığımız görüşme (16.09.2011); Hollanda'da yaşayan ve Metropolit İlyas Çetinkaya'nın öğrencisi olan 85 yaşında Gevriye Bin Musa'nın nakline göre Metropolit Şemsilerin varlığını bir kitaptan okurmuş. Gevriye, annesinden nakille çocukken şemsilere ait kabirlerde oynarken içlerinde süs eşyaları, testi, boncuk vs. çıktığını ve bu Kabirlere Qıbor Abdüssenem veya Qıbor eş- şemsiye denildiğini ifade etmiş.

genç Davut'u geyiğin arkasından yarığa girmesini zorlar. Davut, yarıktan bir büyükçe mağaranın içine girerken, bu mağarada çokça altın ve gümüş yığıntıları görür. Soğukkanlılığını koruyan Davut, iyice bu altınları tetkik ettikten sonra toprakla altın ve gümüşleri kapatır, geyiği de yakalar ve mağaradan dışarı çıkar. Geyiği kumandana verir fakat bulduğu altından söz açmaz. Davut, dayısı Mor Şemun'a dönünce bulduğu altın ve gümüşün durumunu anlatır. Davut, dayısının yanında kalır ve rahiplik silkine girer. Davut, ara sıra tek başına bulduğu altın ve gümüşün bulunduğu mağaraya gider kuş vurur, her seferinde de az bir miktar alır dayısına getirir. Dayısı bu parayla sefil ve fakirlere yardım eder. Ayrıca Zeytinlu Şemun bu parayla köy, çiftlik, dükkân, değirmen ve bahçe gibi gayrimenkuller satın alır ve Kartmin manastırına gelir sağlamak üzere vakfeder. Şemun bu sayede Kartmin manastırını onartır ve tezyin eder. İlk önce Estuno adıyla anılan manastırına bir çiftliği ve bütün müstemilatını suyuna kadar alır ve uzaklardan getirdiği 12 bin zeytin şitillerini çiftliğin arazisine eker. Beş yıl zarfında meyvesini vermeye başlayan zeytinlik gelişir ve bütün Tur Abdin bölgesindeki manastır ve kiliselerin kandil yağlarını ve diğer yakıtların ihtiyacını sağlar. Külliyyetli ürün veren bu zeytinliğin adına izafeten Mor Şemun'a, Zeytinli Mor Şemun denilmiş ve bugüne kadar aynı isimle anılmaktadır (Günel, 1970: 272-273).

Nusaybin çevresinde daha fazla inşaat yapmak isteyen Şemun, Nusaybin Baş Emirinden aldığı bir mektupla İslam Halifesine gider, beraberine aldığı kıymetli hediyelerle halifenin huzuruna çıkar. Halifeden izzetle kabul olunan Şemun'a halife tarafından hilatlar verilir ve taltif edilir. Halife, Şemun'un istirhamlarını kabul ederek eline bir ferman verir, Şemun memnun ve mahzuz olarak halifenin yanından ayrılır ve Nusaybin'e avdet eder. Halifenin Zeytinlu Mor Şemun'a verdiği fermanın metni şu şekildedir:

a.Süryanilerin hak ve hukuku İslam toplumu tarafından korunacaktır, siyanetleri asla kırılmayacaktır.

b.Dini şeriatlarını diledikleri şekilde güdeceklerinden, dini inançlarına bir kimse müdahale etmeyecektir.

c.Şemun ile manastırına ve rahiplerine baskı olmayacak ancak İslamlar tarafından himaye edileceklerdir.

Zeytinlu Mor Şemun, bu fermanı beraber alarak halifenin nezdinden ayrılır, memleketine döner. Her İslam emiri tarafından, halifenin emir ve fermanı uyarınca Mor Şemun'a fazla kıymet ve saygı gösterilmeye başlanır. Harran, Nusaybin, Urfa ve Diyarbakır İslam emirleri tarafından ağırlanan Zeytinlu Mor Şemun, vardığı her yere sevinç ve memnuniyetle kabul olunur. Şemun, Halifenin takdir ve toleransına hayran kalmış bulunduğundan Nusaybin'in Doğu Kapı mahallesinde Theodoros adına inşa ettirdiği kilisenin yanına büyük ve muhteşem bir cami inşa ettirir ve tezyin eder. Caminin yanına bir İslam medresesi namaz kılanlara ve Müslüman konuklara büyükçe bir konuk evi de yaptırır. Bütün bunların masraflarını kendisi karşılar. Kendisine Hıristiyanlardan daha çok Müslüman emirlerden hediyeler gönderilir. Şemun din ayrımı gözetmeden bunları insanların hayrına sarf eder. Nusaybin'de üç kilise, bir cami, bir medrese, bir konukevi, bunların geliri için dükkânlar ve arsalar, büyük su değirmenleri yaptırır ve hepsini vakfeder. Şemun,

Harran Metropolitliğine atanır ve seyahatler yapar. Kartmin manastırına dini kitapların yazdırılmasına özen gösterir. Özellikle Midyat ilçesine bağlı Mihallemiler bölgesindeki Kenderipli Daniyel'in el yazısıyla yazdırdığı Urfalı Yakup'un tarih eseri bunlardan biridir. Şemun öleceğini anlayınca kendi yerine yeğeni Davut'u tayin ederek M.S. 734 yılında yaşlanmış olarak hayata gözlerini kapatır Şemun'un eserleri ise şunlardır:

a.Harran'daki Rum Melkitlerin Episkoposu Konstantin'e verdiği cevabı

b. "Bizi yaratan Tanrı" başlığıyla giriş yaptığı manzumesi (Londor Kütüphanesinin 550 numarası altındadır)

c.Hayat hikayesini gösteren ve yeğeni Davut tarafından yazılan kitabı (Günel,1970: 276).

1915 olayları ve Mihallemi-Süryani dayanışması

Hapsinas'lı Mihallemi ve Süryanilerin büyüklerinden naklettiklerine göre, 1915 Haziran'ında, "Xeliley Mihemed-Raman Aşireti" ilk olarak bu köye saldırı hazırlığı yapar. Amaçları Hıristiyanları öldürmek, alıp götürmek ve mallarını talan etmektir. Köyün etrafını sararlar. Hapsinaslı Hacı Keleş dağ tarafından gelirken silahlı adamların köyün etrafını sardıklarını görür. Begzoldardan Hacı Hasen de "ey Müslümanlar haberiniz olsun Kürt aşireti geldi. Bizim köydeki Hıristiyanları öldürecekler. Biz bunu kabul etmiyoruz. Siz de etmeyin" diyerek uyarır. Köyde kendileriyle görüştüğümüz Süryanilerin babalarından duyduklarına göre, köyün ileri gelenleri ile Kürt aşiretini ileri gelenleri pazarlığa otururlar. Kürt ağaları "Müslümanlar evlerine beyaz bayrak çeksinler. Siz karışmayın. Biz bunları öldüreceğiz." derler. Müslüman aileler de, "hayır biz bunu kabul etmeyiz. Kendi köylümüzü göz göre göre size teslim etmeyiz. İsteğinizde kararlı iseniz biz de sizinle çarpışırız" şeklinde bu isteği reddederler. Silahlar köyün meydana patlamaya başlar. Oradan geçen yaşlı bir kadınla bir çocuk öldürülür. Kürtlerin bir kısmı evlere saldırırlar. Mihallemilerle Süryaniler köyü savunurlar ancak köye sızanlar da olur. O sıralarda Mihallemilerin yeğeni Eski Devlet Bakanı Adnan Ekmen'in dedesi Bedreddin Ekmen taburda çavuştur. Mihallemilerden bir elçi gidip olup biteni ona haber verir. Der ki filan aşiret geldi, bizim köyü bastı. Bunun üzerine o da askeri alır ve köye gelir. Çete, köylüyle askerlerin arasında kalır. Raman aşiretinden yedi kişi öldürülür. Köye saldıranlar da kaçıp dağılırlar. Aradan bir gün ya da bir hafta geçtikten sonra Süryaniler de tehcire dahil edilirler. Askerler Süryani ve Mihallemiler'e bu şekilde sahip çıkarlar ondan sonra da Aynverd'e geçerler. Burası tepeye kurulmuş kale görünümlü bir köydür. Ancak Raman aşireti de kendilerinden yedi adamın öldürülmesi üzerine köyü bırakmak niyetinde değildirlen. Yeniden köye girerler. Bu sefer asker de yoktur. Mihallemiler onları köyün batısına düşen bir mağaraya saklarlar. Mağarayı bulan saldırganlar mağaranın içine çalı doldurup içeridekiler dumandan boğulsunlar diye yakarlar. Mağaranın girişinden sonra içeriye doğru giden ve dar bir delikten açılan başka bir bölüm vardır. Köylüler Süryanileri korumak için onları buraya yerleştirdikten sonra yatakları ıslatıp dar deliği tıkarlar. Süryanileri mağaralarda gündüzleri saklar, yerlerini söylemezler. Gece olunca da Süryaniler'i yanlarına alıp evlerine götürürler. Saldırganlar, gündüzleri Müslüman, Hıristiyan demeden evlere dalıp ne varsa alırlar. Sadece bu köye değil, Enhil

(Yemişli) ve Aynvert hariç tüm Süryani köylerinde de benzerini yaparlar. Birkaç çocuğu da köy meydanında öldürürler. Hatta onları koruyan Müslümanları da kötü şekilde döverler. Çocukluğunda bu olayları bizzat yaşamış bir Süryani'nin oğlu aracılığıyla bize kadar ulaşan bilgiye göre, köyden Hacı Hasen'i ve Hemmetko'yu alıp yere yatırır. Başlarına ayaklarıyla basarak, Süryanileri ve çocukları nereye sakladınız diye sorarlar. Hacı Hasen ve Hemmetko kanlar içinde kalırlar ancak yerlerini söylemezler. Halbuki bütün Süryaniler köyün muhtelif yerlerinde saklanmaktadırlar.

Bu olayları küçük bir çocukken gören Gelo Hewšo'nun halen Belçika'da yaşayan kızı Zeyro Akan'ın bize anlattığına göre, köyü basan Raman aşiretinden biri çocuksuzdur. Zeyro Akan, babasının şöyle dediğini aktarır: "Raman Aşireti beni götürdüler. Beraberimde üç çocuk daha vardı. Hatta onları yolda indirip koşmalarını söylediler. Onlarla beraber üvey annem ve üvey babam da gelmişti. Onlar bana dediler ki sen koşma. Beni katırın üstüne bindirmişlerdi. Katırın üstünde yatak yorgan sandık vs vardı. İnen diğer çocuklar koşarken arkadan ateş edip öldürdüler. Ben çok korktum."

Sonra Şeyh Fethullah gider ve olayların durması adına aracı olur. Birkaç yıl sonra ortalık yatışınca Şeyh, bütün Müslüman köylerine haber gönderir. Kimde Hıristiyan çocuk varsa ve çocuk da istiyorsa götürüp ailesine geri vereceksiniz" emrini verir. (Olayı anlatan Gelo Hewšo, sünnet bile edildiğini anlatmış.) Hewšo, Şeyhin duyurusundan sonra köye gelir. Hacı Hasen'i evinin abbarasında otururken görür. Karnı açtır. Hem aç olduğunu hem de filanın oğlu olduğunu söyler. Hacı Hasen çocuğa sarılır ve gözyaşlarını tutamaz.

Abdullah Kurt, babasından duyduğunu naklederken bize şu bilgileri de verdi: "Köyün dışında bir kuyu vardı. Süryaniler sürekli saklandıkları için haliyle acıkıyorlarmış. Olaylar devam ederken gündüz vakti birkaç kişi kuyudan çıkıp nohut almaya gitmişler. Raman Aşiretinin adamları da köyün etrafında geziyorlar. Kuyudan çıkanları uzaktan takip etmişler. Nohut alıp kuyuya geri dönüyorlar ama takip edenler bunların hepsini öldürüyorlar."⁷

Sonra Müslümanlar, kurtulan Süryanileri alıp Aynvert'e götürürler (Hapsinas'a 20 km. mesafede bulunan bu köyün şimdiki adı Gülgöze'dir). Köylüler hayatları pahasına onları korumaya çalışırlar. Bir kısmını şimdiki adı Yemişli olan Enhil köyüne götürürler. Sonra Şeyh Fethullah aracı olup olayları durdurunca köye geri dönerler. Mihallemi Mehmet Ali Aslan'ın büyüklerinden naklederek anlattığına göre, Hapsinasta dini anlamda hiçbir çatışma olmamış. Aslan, 1915 yılında olanları köydeki yaşlıların anlattıkları doğrultusunda bu şekliyle bildiklerini ifade etmektedir. Ali keleş, Hemmetko Beyt Begzo, Hacı Hasen, Beyt Abdurrahmanki'nin çoluk çocuk Süryanileri korumak için Kürtlerle çarpışan Mihallemlilerden bazıları olduğunu sözlerine eklemektedir.

Birinci Dünya Savaşı yıllarının en önemli olaylarından biri de bölgede Süryanilerin öldürülmesi olarak adlandırılan Kürtçe "Fermana Filla" veya Arapça ifadeyle "Fırman il Nısara'dır"/ ya da sadece "Fırman" denmektedir. İslam ordularının

⁷ Abdullah Kurt ile yaptığımız görüşme (06.06.2011)

bölgeye geldikleri 639 yılından itibaren Müslümanlarla içiçe yaşayan ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında da Müslümanlara karşı olumsuz bir tavır içinde olmayan Süryaniler acı olaylara muhatap olmuşlardır. Süryaniler bu olaylı yıllara “seyfo” (kılıç) yılları demektedirler. Rus ordularının Doğu Anadolu’ya girmeleri ile birlikte Ermeni Taşnak ve Hınçak örgütleri Rus ordularını destekleyerek Osmanlı ordusuna karşı savaşmaya başlamış ve dönemin iktidarı İttihat ve Terakki Partisi yöneticileri Ermenilerin buldukları yerlerden ülkenin güneyine; Adana, Halep, Deyrezzor ve Musul civarına nakil edilmeleri için “Tehcir” (zorunlu göç) kararı almıştır. Yolda soğuk, kar, açlık, yorgunluk ve durumdan istifade etmek isteyen çetelerin saldırıları sonucu yüz binlerce Ermeni hayatını kaybetmiştir. Tehcir kanunu Mardin’e bildirildiği vakit durumu tebligatla Midyat Kaymakamlığına ileten yetkililer, Süryanilerin Ermeni olmamaları ve o güne kadar da Müslümanlara karşı hiçbir karşı tavırda bulunmamaları nedeniyle ne yapacakları noktasında tartışmaya başlamışlar, ancak hemen bir karara varamamışlardır (Tan, 2011: 386).

Yöneticilerin bazıları söz konusu tehcir kararının Emenilerle ilgili olduğunu, dolayısıyla yerli Süryani halka karşı uygulanamayacağını öne sürerler. Ancak durumu fırsat bilen İttihatçı yöneticiler ısrarla Süryanileri de kapsam içine almak isterler. Sonunda Süryani Ortodoksların bu kararname dışında tutulmasına ancak Midyat yöresine dışarıdan gelen ve özellikle batılı misyonerlerin çalışmaları sonucu Protestan olan ailelerin kapsam içine alınmasına karar verilir. 15 Haziran 1915’te Midyat’ın en aydın ve zengin ailelerinden olan aslen Musullu Gelle Hırmız ailesi başta olmak üzere 93 Protestan erkek tevkif edilir. Tevkif edilenler arasında Midyat Belediye Reisliği yapmış Gelle Hırmız ve dört oğlu da vardır. Tutuklananlardan Gelle Hırmız’ın kayınbiraderi Gevriye Kul Protestan olmadığı için serbest bırakılır. Mardin’e götürülmek üzere yola çıkarılan 93 kişi Estel çıkışındaki Riş Köyünde öldürülür. Gelle Hırmız ve dört oğlu da öldürülenler arasındadır. Hadiselerde Cizreli Bişar Beg adında birinin aktif rol aldığı söylenmektedir. Başlangıçta olayın sadece Protestanlarla ilgili olduğunu sanan ve Protestan Süryanilere karşı girişilen katliama biraz da aralarındaki yerel muhalefetten dolayı sessiz kalan Ortodoks çoğunluk, olayların seyri değiştikçe endişeye kapılır. İstanbul’da sarayda padişahın yanında bulunan, Paris’te tahsil görmüş Urfalı bir Süryani olan Fehmi Bey devreye sokulur, ancak telgraflar bölge postahanelerinde hası altı edilir. 6 Temmuz 1915 günü Midyat Müslümanlarının liderlerinden Azizkê Ağa, Süryani İsa Zetti’nin evine giderek kaymakamın kendisini çağırdığını söyler. İsa Zetti’nin akrabaları gitmesine karşı çıkarlar. Amcazadesi Gello Lahdo duvardaki tüfeği alarak İsa Zetti’ye doğrultur. Seni öldürecekler, gidersen ben seni öldürürüm der. Evden çıkan Azizkê’ye arkadan birkaç el ateş eder. Azizkê kaymakamlığa sığınır. Bu hadise bölgede hızla duyulur. Tüm Süryaniler paniğe kapılarak Midyat’ın 10 km. Kuzeyinde müstahkem bir köy olan Aynvert’e kaçmaya başlarlar. Olayların başlamasını fırsat bilen birçok kişi Süryanilerin malına ve canına göz koyar. Birçok masum Süryani öldürülür. Aynvert’e sığınanlar 62 gün boyunca direnerek teslim olmazlar. Bu katliama karşı çıkan birçok Müslüman lider, Süryanilere teslim olmamalarını öğütler. Süryanileri kollayıp gözeten bölgenin ünlü ağaları, Haco Ağa, Çelebi Ağa, Serhan Ağa ve Alikê Battê’nin olaylar esnasında Harput Hapishanesi’nde tutuklu bulunmaları, yöredeki çapulcuların Hükümet kuvvetleri ile birlikte daha da rahat hareket etmelerine sebep olur. Azizkê’nin yakınlarından Mahmud, Süryanilere, ancak Aynkâflı Şeyh Fethullah gelerek aracı olursa teslim olmalarını söyler. Şeyh Fethullah, durum kendisine iletildiğinde yerel yöneticilere güvenmediğini, kendisini alet ederek

Süryanileri kandırarak öldürmelerinden çekindiğini söyler. Kesin teminatlar verildikten sonra Şeyh Fethullah Aynvert'e gelerek çadır kurar. Süryanilerin mallarının canlarının ve namuslarının Müslümanlara haram olduğu fetvasını dört bir yana duyurarak etrafındaki akli başında âlimlerle çapulcuları engellemeye çalışır. Ortam güvenli bir hale geldikten sonra Süryaniler Aynvert'ten çıkarak evlerine geri dönerler. Şeyh Fethullah bu tavrıyla on binlerce Süryani'nin hayatının kurtulmasına sebep olur (Tan; 2011:386).

Dini Bayramlar

Köyde Süryanilerin kutladığı iki bayram vardır.

Süryanilerin kutladığı bayramlar:

a.Siboro: Halk dilinde "basımbar" olarak da bilinen Siboro 25 Mart'ta kutlanır ve Süryani ve Mihallemiler kırmızı-beyaz ipleri bileklerine ellerine sararak bereket gelmesi için bunları ağaç dallarına asar veya ekinlerin içine atarlar. 25 Mart, İsa'nın Meryem'e müjdelendiği zamandır. 9 ay sonra 25 Aralık gününe tekabül eder ki bu İsa'nın doğumunun müjdelenmesidir. Son 30 yıla kadar Siboro'yu Mihallemiler de Süryaniler de beraberce kutlamaktaydılar. Siboro 40-50 yıl önce de bütün Mihallemi köylerinde kutlanıyordu.

b.Meryem'in Cuması: Bunlardan başka ortak kutlanan diğer özel gün Paskalya bayramından önceki Cuma gününe rastlayan ve Meryem sevgisinin tezahürü olan "Meryem'in Cuması"dır. Paskalya'ya hazırlık yapılan bu günden önce 50 gün oruç tutulmaktadır. Bu günde Süryanilerle Mihallemiler yemek yapıp dağıtıyor, mevlit yapıyorlar ve bu güne çok saygı gösteriyorlardı. Bu gün 30 yıl öncesine kadar bütün Mihallemi köylerinde kutlanıyordu. Hapsinasın bir özelliği de, bu geleneğin en son kutlandığı yer olmasıdır.

Süryaniler bundan 30 yıl öncesine kadar, Ramazan ve Kurban Bayramlarında Müslümanlar camiye gittikten sonra mezarlık ziyareti yapıyorlardı. Ardından muhtar veya imamın evinden başlamak üzere diğer komşu evlerine ziyaretlere gidiyorlardı. Sonra herkes gelip evinde oturuyordu. Süryanilerin anlattığına göre Müslümanlar, Hıristiyanların evlerini ziyaret etmesini beklerlerdi. Müslümanlar evden çıkıp ziyarete gitmişlerse bu ayıp sayılırdı. Aynı şekilde dini günlerde Hıristiyanlar kiliseden çıkar çıkmaz evlerinde oturur, Müslümanların bayramlarını kutlaması için beklerlerdi. Süryaniler ancak bundan sonra kendi bayramlarını kutlardı. Yani Hıristiyanlar, Müslümanlar ziyarete gelmeden bayram kutlamasına başlamıyorlardı. Süryanilerin şimdi yok denecek kadar azaldığı köyde yaşayan Abdullah Kurt, Kurban bayramı geldiğinde Müslüman komşularına hala ziyarete gittiğini, böyle olmazsa komşuların gönlünün kalacağını söylemektedir.

Hapsinas'tan Avrupa'ya Süryani göçü

İnsanlar bireyler olarak hangi iklimde yaşarlarsa yaşasınlar, kendi hallerine bırakıldıkları sürece mensubu oldukları gruplarla beraber diğer etnik unsurlarla dostluk içinde yaşarlar. Etnik gruplar; ayrımcılık, ırkçılık, ayrılıkçılık, soykırım, toplulukçuluk, öteki, ulus, uyrukluk gibi kavramları kendilerini karşı tarafa karşı dürten etkiler sonucu öğrenirler. Sosyologlar arasında bazen asimilasyonun yerini

alan etnisite giderek, çoğulculuk, asimilasyona karşı siyasal isyan, eşitsizlik ve ayrımcılığa karşı dayanışmayı anlatır olmuştur. 1940'lı yıllarda Hapsinas'ta Süryani nüfus yaklaşık 50 hanedir. 1980'lerde ise 70 kadar Süryani varken çoğu Belçika, İsveç ve Almanya'ya giderler. Avrupa'nın muhtelif kentlerinde kimi restaurant işleriyle uğraşır kimi de fabrikalarda çalışırlar. 1915'lerin sıkıntılarının dışında Süryanilerle Müslümanlar arasında hiç bir olumsuzluk görülmez. Bir kısım Hıristiyanlar Müslümanlarla, bir kısım da Müslümanlar da Hıristiyanlarla beraber farklı parti anlayışları veya muhtarlık seçimlerinde bir araya gelirler veya ayrışır. Ancak birbirlerini dini hiçbir baskı altında tutmazlar. Ayrıca köyler arası arazi sorunları olduğunda din fark etmeksizin taraflar bir araya gelebiliyorlardı. Görüştüğümüz Süryaniler, Avrupa'dakilerin köye yerleşmek üzere geri dönmeyeceklerini söylemektedirler. Bu şekilde Hapsinas dışında Süryanilerin yaşadığı başka köylere, Midyat ve Mardin'e kesin dönüş yapanlar olsa da bunlar yılın altı ayını buralarda altı ayını Avrupa'da olacak şekilde hareket etmektedirler.

Dinler ve kültürler arası diyalog çalışmalarına katkı sağlama çabası veren "Sami Mihallemi Dinler Diller ve Medeniyetler Arası Diyalog Derneği"

2006 yılında Hapsinaslı Eğitimci-Aktivist Mehmet Ali Aslan tarafından kurulan derneğin merkezi Hapsinas Köyündedir. Dernek adında geçen "sami" kelimesinden kasıt, semitik ırklar ve semitik dillerdir. Mihallemiler de Sami ırkından olup semitik bir lehçeyi konuşurlar. Mardin ve Midyat sürekli olarak dinler diller ve medeniyetler şehri olarak lanse edilmekte ise de, Mardin ve Midyat'ta bu değerleri barındıracak, yaşatacak ve tanıttak herhangi bir sivil toplum kuruluşu olmadığından hem Mihallemilik ile ilgili çalışmalar yapmak, hem de Mihallemiliğin paralelinde dinler diller ve medeniyetler arası diyalog çalışmalarını yürütmek amacıyla dernek bu isimle kurulur. Kısa adı Akad Mihallemi Derneği'dir. Akad 'dan kasıt da Mihallemiler'in İslam fithatlarıyla beraber buraya geldiği yanlış kanısını düzeltmek şeklinde açıklanmaktadır. Dernek araştırmaları Mihallemilerin milattan önce Tur Abdin'de oldukları yönündedir. 20 lisan bilen Almanya Erlangen Üniversitesi Sami dil uzmanı Prof. Dr. Şabo Talay, halen yaşayan diller içinde Akadcadan günümüze en çok sözcük taşıyan dilin Mihallemi lehçesi olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla Akadlara kadar uzanan bir bağın varlığını olduğunu göstermek maksadıyla kısaca Akad denilmesi uygun görülür. Özelde kaybolmaya yüz tutmuş ve büyük bir erozyona uğrayan Mihallemilerin dil, kültür, tarih, gelenek vs. ile ilgili araştırmalar yapmak, farkındalık oluşturmak, dili korumak, kültürü yaşatmak, tanıttak ve gelecek nesillere sağlam bir dil ve medeniyet mirası bırakmak, Mihallemilerin sahip olduğu uzlaşmacı, barışçı ve diyalogcu paradigmatlarıyla hareket etmek, bunların yanında bölgenin, ülkenin ve dünyanın çok ihtiyaç duyduğu, birbirini ezmeden ve yutmadan karşılıklı diyalog kanallarını açmak ve hayatta işlevsel kılmak hedeflenir

Dernek çok kültürlülük ve bir arada yaşama olgusuna ciddi katkılar sağlar. Kurulduktan sonra bölgede yaşayan Süryaniler, Ezidiler, Araplar ve Türkler dernek açılışına davet edilir. Suriye'den ve bölge dışından da davetliler de katılırlar. Daha sonraları bu ilişkiler ve davetler düğünlerden, taziyelere, bayramlardan konferanslara, sempozyumlara, gezilere kadar karşılıklı sürer. Hapsinas'ta çok kültürlülük ve bir arada yaşama kültürünün yerli yerine oturmuş olması derneğin yurt içi ve yurt dışındaki etkinliklerini artırır. 2007 yılından itibaren derneğin teklif

ve öncülüğü üzerine her bayram Süryani din adamları ve aydınlarıyla Aynkafli Şeyh Fethullah'ın kabrine gidilir, dualar edilir ve torunları ziyaret edilir. Derneğin bu tür etkinlikleri zaman zaman ulusal basında yer alır. 2009 yılında bir tv kanalında yayınlanan Bir bulut olsam adlı dizinin bir sahnesi Hapsinas köyünün manastırında çekilir. Manastırda çekilen sahnenin bir tecavüz sahnesi olması üzerine dernek çağrı yapar ve ilçeden birçok sivil toplum örgütü ve köylüler eylem yaparak savcılığa suç duyurusunda bulunurlar. Konu Diyarbakır vakıflar Müdürlüğüne de şikayet edilir. Dernek yetkililerine göre son yüzyılda İslam âleminde Müslümanlar ilk defa eylem yaparak bir manastıra sahip çıkmış olurlar. Birçok ulusal gazete ve tv kanalı tepkileri kamuoyuna duyurur. Benzer dayanışma ve duyarlılıklar sebebiyle dernek, yurt içi ve yurt dışından birçok tebrik mesajı alır. Bu durum farklı etnik, dil, din mensup ve kuruluşları temasa geçerek ortak projeler yapmak isterler. Derneğin Yurt içi ve yurt dışı etkinlikleri şu şekildedir:

- 1-İsveç Suroyo Tv canlı yayın programına katılım
- 2-Başbakanlık insan haklarının kurumsallaşması çalıştayına katılım
- 3- 10 ağustos 2008'de Süryanilerle ortak yapılan 1. Uluslararası Mihallemi Konferansı'na katılım
- 4-Ezidilerin dernekleşmesinde aktif rol üstlenilmesi
- 5-Değişik tarih ve yerlerde Liberal düşünde Topluluğunun çalıştaylarına katılım
- 6-Değişik tarih ve yerlerde Alevi Enstitüsünün çalıştaylarına katılım
- 7-Almanya, Belçika, İsveç, Suriye, Lübnan ve Hollanda'da Mihallemlilik ve bir arada yaşama, çok kültürlülük ve demokrasi üzerine konferans ve sempozyumlara konuşmacı olarak katılım
- 8-Türkiye'de farklı etnik ve dini grupların yer aldığı İnanç çalıştaylarına farklı zaman ve yerlerde konuşmacı olarak katılım
- 9-Sivil toplumu Geliştirme merkezinin değişik tarihlerde değişik yerlerde düzenlemiş olduğu Yeni anayasa çalışmalarına katılım
- 10-Trt Arapça, Trt Şeş, Atv, Trt 3, TRT Turizm, Ülke Tv ve İmc Tv gibi ulusal tv kanallarına konuşmacı olarak katılım
- 11-İsveç'te Mihallemi derneğinin açılışına öncülük edilmesi
- 12 -Hollanda'da Mihallemi Platformu'nun (Dünya Mihallemi Birliği) kuruluşuna öncülük edilmesi
- 13- 23 Temmuz 2011'de 1.Uluslararası Mihallemece dil festivalinin gerçekleştirilmesi
- 14- 2009-2010 yıllarında İsveç'te bulunan Olof Palme Center ile İnsan hakları demokrasi ve eşitlik üzerine projelerin hayata geçirilmesi
- 15-Yurt içi birçok gezi ile değişik etnik ve dini gruplara ait derneklerle ağ ve koalisyon çalışmaları yapılması

16- Muhtelif gündemlerle ilgili bir çok dernek ve platformlarla basın açıklamaları ve eylemler yapılması

17- Doğu Türkistan'da Çin Devleti tarafından yapılan katliamlara tepki olarak eylem yapılması ve ölenler için giyabi cenaze namazı kılınması

18-İsrail Devleti'nin Filistin'e uyguladığı katliam ve barbarlık için çok sayıda eylem ve basın açıklaması yapılması. Mavi Marmara faciası için Türkiye'de ilk eylemin gerçekleştirilmesi

19- Doğu ve Güneydoğu'da akan kanın durması için Hapsinas köyünde keçiler ve koyun sürüsü ile eylem yapılması

Hapsinaslı Ünlü Simalar

Ciwan Haco'nun hocası ünlü sanatçı Mihemed Şexo Hapsinas'lı olup "Begzo" ailesindedir. Dünyanın en genç tıp profesörü unvanını elinde bulunduran ve dünyanın sayılı kanser uzmanlarından biri olan Prof. Dr. Fuat Oduncu Hapsinaslıdır. 104 yıl aradan sonra İsviçre'ye Dünya boks şampiyonluğu kazandıran Roberto Belge Hapsinaslıdır ve 2006 -2010 yılları arasında 4 kez dünya boks şampiyonu olmuştur. Eski İsveç Milli Eğitim Bakanı İbrahim Baylan'ın büyük annesi Hapsinaslıdır. Türkiye Cumhuriyeti 61. Dönem Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in büyükannesi Hapsinaslı olup Begzo ailesindedir. Anadolu'da Cumhuriyet tarihinin ilk kadın muhtarı Kahle Ercan Hapsinas'ta muhtarlık yapmıştır. Dika (Dicle kalkınma ajansı) Genel Sekreteri Abdullah Erin ve İstanbul Süryani Meryemana Kilisesi Sekreteri Zekay Demir Hapsinaslı olup köyde çok samimi iki arkadaşları. Biri köy imamının oğlu biri de köy papazının oğluydu. Hafız Esed döneminde Suriye'nin Tartus şehrinde valilik yapan Aram Saliba Matta, George Bush'un yakın arkadaşı Şemun Cello, Süryanice harflerle meşhur Kürtçe Laviji yazan (Patrik Vekili) Basiliyos Mafıryan II. Şemun Hapsinaslıdır. Mafıryan, Hapsinastan Ba Ni'men köyüne göç etmiş ve 1740'ta Abdal ağa tarafından öldürülmüştür. Dünyadaki ilk Mihallemi derneğinin kurucusu Eğitimci Mehmet Ali Aslan da bu köyden olup Begzo ailesindedir.

Sonuç

İnsanlar bireyler olarak hangi iklimde yaşarlarsa yaşasınlar, kendi hallerine bırakıldıkları sürece mensubu oldukları gruplarla beraber diğer etnik unsurlarla dostluk içinde yaşarlar. Etnik gruplar; ayrımcılık, ırkçılık, ayrılıkçılık, soykırım, toplulukçuluk, öteki, ulus, uyruklu gibi kavramları kendilerini karşı tarafa karşı dürten etkiler sonucu öğrenirler. Sosyologlar arasında bazen asimilasyonun yerini alan etnisite giderek, çoğulculuk, asimilasyona karşı siyasal isyan, eşitsizlik ve ayrımcılığa karşı dayanışmayı anlatır olmuştur. Toplumsal hoşgörü ve dayanışmanın ülke yöneticilerinin politik ve adil olmayan uygulamalarıyla zarar gördüğü bir vakiydir.

Ötekileştirme süreçleri, dini, milli, sosyal ve kültürel ayrımcılık, en doğal hak olan din ve kültür unsurlarını yaşamaya engel olmakta, dillerin kaybolmasına yol açmakta ve baskıcı yönetimler eliyle nihayetinde top yekun göçlere neden

olmaktadır. Birbirinden gocunmayan farklı kültür ve dinlerin bir arada yaşayabildiği toplumlar zengin birikimleriyle medeniyet üretmektedirler. Bölgenin kadim halklarının son otuz yıldır yanlış devlet politikalarıyla zarar görmesi, özellikle Avrupa ülkelerine göçü hızlandırmış, bu durum tarihi bağlarından haberi olmayan nesillerin topraklarıyla olan iletişimini neredeyse ortadan kaldırmıştır. Hapsinas'ta yaptığımız görüşmeler bir kere daha göstermiştir ki, insanların kendi hallerine bırakıldığı ortamlar, insanın doğasına uygun şekilde insani münasebetlerin artmasına, yekdiğerini anlamaya, digergâm tutumlara sebep olmakta ve bu durum kadim kültürlerin devamına yol açmaktadır.

Hapsinas'ta yaşayan tüm insanlar dört dili; Mihellemice, Süryanice, Kürtçe ve Türkçeyi anadilleri gibi akıcı konuşabilmektedirler. Avrupa'ya göç eden Hapsinaslılar bu dört dile ilaveten en az iki dil daha konuşabilmekte olup, dünya genelinde ortalama altı dili konuşabilen tek yerleşim birimi Hapsinas'tır denilebilir. Hapsinas, kurulduğu günden bu yana farklı din ve kültürlerin bir arada sorunsuz yaşadığı yörelerimizden biridir. Müslümanların Süryanilerle birlikte asırlarca hoşgörü çerçevesinde günlük hayatı paylaştığı, dini bayramlardan yöresel özel günlerin kutlamalarına, iç içe girmiş geleneklerden komşuluk ilişkilerine kadar Anadolu'ya has insani numunelerin adeta tezahürüdür.

Kaynakça

-<http://www.mhalmi.com/default.asp?t=2> (erişim; 25.07.2011)

-Günel, Aziz, 1970, Türk Süryaniler Tarihi, Oya Matbaası, Diyarbakır

-Osman, Abdulkadir – İsmail, Hasan, 2010, "Muhallemler-Kimlik, Tarih ve Dil, Çeviren Abdulhadi Timurtaş, Seyda Kitabevi Yayınları, Diyarbakır

-Tan, Altan, 2011, Turabidin'den Berride'ye, Nûbihar Yayınları, İstanbul